

En Vondel zong:

"Het hemelsch uurwerk tellt geen stonden."

Hoe, vraagt Dr de Jong verholpen, een uurwerk, maar zonder stonden, zonder uren? „Dit (overigens zeer aandoenlijk) gedicht is in strijd met de logica“!

Bürger heeft eens dezen prachtige regel geschreven: „Ein Kaiserwort soll man nicht drehn noch deuteln“. Men zou hier kunnen zeggen: „Ein Dichterwort soll man nicht drehn noch deuteln“. Wie zijn kracht zoekt in „deuteln“, d.w.z. in kleinzielige ammerkingen maken, in wat men gewoon is te noemen: „schoolmeesterachtigheden“, die is onbekwaam tot 't fijne en nauwkeusterende werk der kunstkritiek, van welke Is Querido („Studien“ 1908, bl. 168) schreef, dat „zij verklaart het diepst-geestelijke leven en de zuivere gemoedsbeweging van ieder kunstenaar. Ze verklaart voor zoover verklaren, ze ontleedt voor zoover ontleiden mogelijk is. Maar ze verklaart ook de groote bewegingen der menscheit in haar massaal ontvangen en verwerken van wat haar gebracht wordt door groote enkelingen“. Of gelijk Borel 't zeide: „Het afzonderlijke, aan (een bepaalden schrijver) eigen mooi te beschrijven, het eigen, aparte geluid te waardeeren van den kunstenaar, hem voor te stellen zooals hij, door zijn sterke persoonlijkheid boven de massa uitsteekt, en te verklaren de emoties van eigen ziel, zooals zij door de aanraking met die van den kunstenaar beroerd is, dit is het werk van den eerlijken literatuur-criticus en literarischen essayist“. („Studien“, 1895, bl. 145).

Vatten we dit alles nu kort samen, dan is ons gebleken, dat men voor de beantwoording der vraag: „Heeft letterkundige kritiek waarde...?“ de literatuur dient te begrenzen en de letterkundige kritiek moet omschrijven als gegeven en te geven door consciëntieuse, bevoegde kritici, terwijl we hun oordeel moeten beschouwen in verband met hun persoonlijkheid, aanleg en beginselen. Daarna heeft men te zeggen, wat men met 't begrip „waarde“ bedoelt. Om maar iets te noemen: de kritiek kan waarde hebben voor 't publiek en voor den kunstenaar. Adama van Schellema, wiens „Grondslagen“ Dr de Jong niet geheel onbekend zijn, zei ervan: „De ware kritiek kan twee kanten op: — ten eerste kan zij de middelbaar en verklaard zijn tusschen den kunstenaar en den lezer; ten tweede de gewetensvolle en zelf door en door kunstzinnige helper en toetsen van den kunstenaar, door hem op zijn fouten te wijzen, zijn zwakheden als vakman te verbeteren enz.“ (bl. 122).

Eerst al deze beperkingen en nadere omschrijvingen maken het beantwoorden van de door Dr de Jong gestelde vraag mogelijk, maar 't is voor ons niet twijfelachtig, dat de einduitkomst van de verhandeling, die dit antwoord geven zou, met die van deze brochure alles zou verschillen.

Want nóg is niet alles gezegd: we handelden tot nog toe in hoofdzaak over 't zuiver-aesthetisch element in de literaire kritiek. En met nadruk wilden we, mocht dit nog noodig zijn, waarschuwen tegen een literatuur-beschouwing en -kritiek, die geen anderen maatstaf kent dan „de schoonheid“. Zuivere schoonheid, volmaakte kunst, ook in ethischen zin bestaaf, tengevolge van de schendende agressie der zonde, niet meer. Daarom moet de criticus niet slechts 't vers keuren op zijn klankwaarde, op zijn ritmische spanning, op zijn doorleefde of gefingeerde diepte, doch evenzeer op zijn ethisch en religieus gehalte. Ook daaraan, we zeiden 't reeds terloops, loopt Dr de Jong voorbij. Hij orakelt: „Dat ook religieuze motieven het letterkundig oordeel wel eens vertroebelen, spreekt vanzelf. Nog in de negentiende eeuw (lees: twintigste eeuw) gaven (lees: geven) zekere sectariërs de voorkeur aan de gebrekkige psalmberijming van Dalheim uit het Fransch boven voortreffelijke vertalingen uit het oorspronkelijke“.

Hiermee, dunkt ons, is voldoende aangetoond, dat Dr de Jong, privaats-docent aan de Universiteit te Leiden, van 't wezen, de waarde en de taak der letterkundige kritiek, laat staan der Christelijk-letterkundige kritiek geen zuiver begrip heeft. Overigens lijkt ons de positie, waarin dit boekje zijn auteur gebracht heeft, weinig benijdenswaardig; immers in dit land van huisbakken-literatuur-beschouwing leven nog altijd de mannen, die eenmaal na 't vertoonen van de kostelijkste klucht, welke ooit op onze vaderlandsche erve werd voor 't voetlicht gebracht, we meenen de geschiedenis van Julia door Guido, opgestoven zijn in hun vreeselijke wraak en de praters en gezellige babbe-lars over de immensiteit van 't schoone woord en den toover der machtige visioenen hebben geketend aan de schandpaal voor goed....

M. J. LEENDERTSE.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

In het „Algemeen Handelsblad“ van Maandag 11 April 1927 — Avondblad — derde blad, vinden wij onder kerknieuws, een stukje onder het hoofd Nederlanders in den vreemde, met den ondertitel: de geestelijke zorg vanwege de Ned. Herv. Kerk.

Dit stukje geeft eenige mededeelingen uit het

jaarverslag van de Alg. Synod. Commissie der Ned. Herv. Kerk over de geestelijke verzorging van Protest. Nederlanders in het buitenland. Deze mededeelingen raken menschen „van onzen Protestant-schen kring in Duitschland“ en den arbeid van den heer H. Sanders te Duisburg. Medegedeeld wordt o.a. dat „den 28en Maart te Ruhrort sprak Dr J. R. Callenbach, door de Synodale Commissie afgevaardigd om zich van verschillende toestanden op de hoogte te stellen en met autoriteiten de belangen van de geestelijke verzorging der Nederlanders te bespreken, in een door ongeveer 120 personen bezochte godsdienstvereeniging, waarin vijf nieuwe lidmaten werden bevestigd, die den Vrijdag te voren door hem op belijdenis des geloofs als lidmaten waren aangenomen. Aan het H. Avondmaal, op dienzelfden Zondag bediend, werd door velen deelgenomen“. Nog lees ik in dit verslag, dat „in 1925 het getal der Nederlandsche schepen, dat de havens van Duisburg—Ruhrort aandeel 23.000 bedroeg; dat dit in 1926 belangrijk meer was“. En eindelijk, dat de inkomsten voor al het werk te Duisburg—Ruhrort verricht door een evangelist en doordat van tijd tot tijd een predikant overkomt en te Emmerik, alwaar Ds W. A. Zeijder, predikant te 's Heerenberg, geregeld de godsdienst-oefeningen voor Nederlanders leidt, in het afgelopen jaar, 1926, „slechts bedroegen f3707,68 aan collecten en giften, waaronder f1000 uit de Generale Kas begrepen is. De uitgaven bedroegen aan salaris, subsidies, reis- en andere onkosten f4007,68“.

Van de Duitse Schiffermission wordt gezegd, dat die een mooi werk vindt in de havens van Duisburg—Ruhrort.

Ook weten wij van nabij, dat de Roomsche hard werken. Het jaarverslag zegt in verband met de Schiffermission en haar werk: „maar voor onze Nederlandsche menschen hebben wij tot hertoe tevergeefs een beroep gedaan op de hulp van onze gemeenten. Toch mogen wij dit belang niet zoo maar uit het oog verliezen. En wij blijven met vrijmoedigheid op hulp aandringen voor dit hooge belang. Indien wij maar eens voorloopig een evangelist voor dit werk voor een proeftijd van een half jaar konden aanstellen, zouden wij kunnen zien, of het werk levensvastbaarheid heeft en hoe het zich ontwikkelt“.

Ik deed deze breede aanhalingen met de bedoeling in verband hiermede kort mede te deelen, welke taak onze kerken hebben tegenover haar leden, die in het Rijnland verspreid wonen en de vele schippers, die op de Rijnvaart Ruhrort—Duisburgs havens aandoen. Eerstens dan herinner ik aan het feit, dat wij drie kerken en een groep van gereformeerden in Rijn-Pruisen hebben. Deze drie kerken (jes) ressorteeren onder de classis Arnhem. De Synode van Leeuwarden heeft deze classis de belangen dezer kerken op het hart gebonden. Zij zijn thans vacant. Dit is reeds het geval sinds den oorlog. Thans werkt aldaar Br. Boersma en worden de kerken geholpen, de vier groepen, met zestien Zondagen, een predikant uit de classis Arnhem. Voor elke drie maanden worden door de classis vier predikanten aangewezen om op één Zondag twee diensten te vervullen in Duitschland.

Alle andere Zondagen oefent Br. Boersma in Ruhrort, Duisburg en Essen, terwijl een broeder onderling hem des Zondags terzijde staat door een preek te lezen, 't zij in Essen of in een van de beide havensteden. Doordat de Rijnvaart druk is komen in Ruhrort velen ter kerk. Dat getal gaat het bovengenoemde onder de prediking van Dr Callenbach verre te boven. Broeder Boersma catechiseert, brengt vaak bezoeken op de schepen en leidt begrafenissen, enz. enz.

In bovengenoemd verslag staat te lezen: „Natuurlijk denken wij er niet aan, ook dezen last (n.l. 't ziekenbezoek, begrafenisleider enz.) nog te leggen op de schouders van denzelfden man“.

Zoo dan, men is zich bewust, dat er bijzonder veel werk aan den winkel is.

Bij ons niet minder!

Deze verstrooiden mogen wij niet vergeten!

Zij hebben ontzaglijk moeilijke tijden doorgemaakt!

Wij kunnen het weten!

De nood der gereformeerde broeders in Duitschland werd ons door 't Comité Colijn op 't hart gebonden. Daaronder werden niet in de eerste plaats onze menschen van Duisburg, Ruhrort, Heiligenhaus en Essen begrepen. Het Comité heeft zijn werk gedaan. Deze gemeenten en groepen bestaan nog. Zij mogen niet verwaarloosd worden. 't Zijn onze kerken. 't Zijn onze broeders! Men mag den last der zorgen voor deze kerken niet geheel leggen op de classis Arnhem. Deze Nederlanders in de Rijn-Provincie komen voor 't groote meereendeel noch uit onze classis, noch uit onze provincie. Onze kerken, alle onze kerken hebben voor hen te zorgen. Bij deze vaart is een zeer groot maatschappelijk belang gemoeid! Niet minder hebben wij de geestelijke belangen, die hierbij op den voorgrond komen te staan, te behartigen. 't Is niet gemakkelijk om bij de waarheid in het vaderland onderwezen te volharden. Volharden veronderstelt strijd. Onze menschen hebben een harden strijd om het bestaan, niet minder om het dagelijksch brood dan om dat voor hun ziel. Wij, wij

allen, alle onze kerken en ook onze particulieren hebben het werk aldaar te steunen. Mogen wij er voor bewaard worden, dat straks de classis haar nood moet klagen. De Deputaten zien den bodem van hun kas! Aan alle classes werd het verslag gezonden. Aan alle classikale deputaten werd dringend verzocht schielijk een collecte te houden en te zenden. Dat de particulieren hunne gaven niet inhouden! Het werk moet worden uitgebreid! Zouden de deputaten genoodzaakt moeten worden door het uitblijven van steun hun werk in te perken? Vertrouwt hen! Het beheer wordt uiterst zuinig gevoerd. Wordt van de classis Arnhem en de provincie Gelderland reeds veel gevraagd, de Deputaten zagen zich genoodzaakt nog meer te vragen, steun zelfs aan de provinciale kas voor hulpbehoevende kerken, steun zelfs aan de generale kas. Doch zij vroegen weinig! Zij rekenen op de kerken. Men mag het vele niet doen en dit een e nalaten. Wij hebben den naaste lief te hebben, de naaste is, die onzen weg kruist. Deze menschen kruisen onzen weg. Zij vergaderen met ons in classikale vergadering. Dat de kerken dan dra haar collecte houden voor Rijn-Pruisen, haar bijdragen zenden en de particulieren nog hun bijzondere gaven voor deze broeders en zusters in Duitschland, waaronder allicht magen en vrienden zijn. Deze naasten zijn de vele Rijn-schippers voor wie het zoo noodig is, dat zij des Zondags te Ruhrort kunnen saamvergaderen met de kerk aldaar. Men zende dan zijn gaven aan Ds G. H. Koers te Oosterbeek, giro-nummer 47807.

De inhoud van dit stukje moge niet direct behooren tot de rubriek onder het hierbovenstaand hoofd, hij raakt toch kerken in het Buitenland.

G. KEIZER.

PERS-SCHOUW.

Over ds Aalders' critiek op Assen.

Ds J. C. Aalders, predikant bij de tegen de Asser synode bezwaar opbrengende gemeenten, heeft zijn critiek op de Asser synode thans publiek gemaakt. Om verschillende redenen lijkt het mij dienstig van het antwoord, dat van andere zijde hierop gegeven wordt, aan onze lezers iets door te geven.

Allereerst merkt prof. Groshede in „N.H. Kbl.“ iets op in een recensie:

Het spijt me, dat ik deze brochure heb aan te kondigen. En dat, omdat ze in meer dan een opzicht dezelfde trekken toont, die we ook in andere brochures van Dr Geelkerken of zijn medestanders meesten afkeuren. Ik denk hier in de eerste plaats aan de niet zoo weinige, minder vleisende kwalificaties, die van de Synode en haar beslissing worden gegeven en die gerust hadden kunnen ontbreken. Ik denk hier in de tweede plaats aan verschillende voorstellingen, die onjuist zijn. Wie verzeigelt de kerkelijke uitspraak met de waarheid der Schrift? (blz. 6.) Dan, Ds Aalders zegt, dat de Synode het standpunt van Dr Geelkerken verkeerd heeft weer gegeven. Ik herinner me niet, dat Dr Geelkerken daar zelf ooit over heeft geklaagd, in elk geval heeft de Synode hem haar rapport thuis laten bezorgen en heeft hij al de gelegenheid gehad tegen onjuiste voorstelling te protesteeren, hetwelk hij niet heeft gedaan.

Maar dit zijn de bijzaken. Hoofdzak is iets anders. Ds Aalders beweert, dat Dr Geelkerken aan de Synode voldoende waarborg heeft gegeven, dat hij den val handhaaft. Dat ontken ik. Dr Geelkerken heeft zeer zeker herhaaldelijk betuigd, dat hij den val onvoorwaardelijkheid vasthield. Maar hij heeft ook zeker gemaakt het historisch verhaal, waarin de val wordt beschreven en daardoor juist werd de val zelf onzeker. Hier schuilt ook één der fouten van Ds Aalders. Ook hij handhaaft den val. Maar hij verzuimt aan te toonen, dat de val gehandhaafd kan worden, als de boomen niet per se zintuigelijk waarneembaar behoeven te zijn. Men vermoedt hier invloed van de nieuwere Zwitsersche theologie. Te meer omdat nog iets anders daaraan doet denken. Ds Aalders zegt, dat de Synode is overgestapt van het terrein van de eenvoudigheid des geloofs naar dat van de wetenschap, die twee gebieden heeft verward. Nu mag ik er in de eerste plaats aan herinneren, dat niet de Synode, maar juist Dr Geelkerken op wetenschappelijke behandeling heeft aangedrongen, eer de beslissing zou worden genomen. Maar die casus positie is onjuist. De oude spreuk Fides quaerit intellectum wijst ons hier den weg. De eenvoudige inhoud van het geloof kan wetenschappelijk worden verwerkt en moet ook voor het opstellen van een belijdenis of Synodale uitspraak wetenschappelijk worden verwerkt. Daarmee wordt de eenvoudigheid des geloofs allerminst prijsgegeven. Dogma-vorming is niet anders mogelijk. Ds Aalders verzuimt hier juist te onderscheiden tusschen den inhoud, de stof en de verwerking van dien inhoud. Wanneer hij zijn theorie toepast op de Drie-eenheid of op Christus, dan zou het heele dogma van de triniteit, de Christologie, vervallen. Ook wat Ds Aalders schrijft over de uitlegging is onjuist. Ik kan hier niet herhalen, wat ik in „De Heraut“ heb geschreven over de grenzen der uitlegging. Ik zeg nu alleen, inzake boom, slang, spreken, valt niets uit te leggen. Hier zijn we gekomen aan de samenstellende deelen van het verhaal.

Ik zou nog meer bezwaren kunnen ontwikkelen, maar ik mag deze recensie niet oprullen door allerlei dingen, die reeds tientallen van malen gezegd zijn, weer te zeggen.

Deze brochure heeft de kwestie niet gezien, haalt de dingen dooreen en brengt ons daarom geen stap verder.

G.

In de W. A. v. het stand „wetensch synode v

We zal ins- zaak un- scheide- tegenst- den wa- veel va- voor (J- Gal. 6: nende- van d- verge- omdat- doen

Met en synode or is, bestui

In „De S(nock) :

De ra- dan dat geofferd

De e- niet des- verklea- belofte- treedt, hooren, ferd w-

Seder- groep v- woorden- als offe- onzent- Noordt-

Een- den He- blijven- Zoo b.v- Handlei- Maart 1-

Deze- 1. Me- boden- keurig- Oostjor- verbot-

In Is- eerst v-

2. E- wet toe-

3. De- niet in- worden, gebrach-

4. Of- gebrach- is niet- hebben-

De v- alaar g- niet van- heeft-

5. Er- bewee- 6. Ha- ven, da- niet in-

Al her- toch zulle- menten ke-

„De Zo- mag deze- ik er we-

Mij trot- men trach- gebentim- welke wijp-

4:13-18- hemei doe- op aarde-

licht“ ligt, wa- ook- lijke voor-

In de- peins ei-

„Gij v- van den- mocht iel-

Hij wi- stelde g- den niet- wij, als-

om de- Gisteren- trein on- Christus-

lisatie n- te brang- toe te h-

zal heb- met de-

Toen v- verwacht- dat juist- bedeeling-

het Evar- hoorders-